

jednotlivých aktérů? Závažnější však spíše je otázka, jaký to všechno má význam? Co nám Šebkova kniha přináší mimo dějiny dávno zaniklé stranické organizace, jež zajímají několik, nanejvýš několik desítek historiků politického dění za první republiky či nostalgiků po zaslém vlivu kněží na politické stranictví (jeho soumrak ostatně nastával právě v době, o níž Šebek píše)? Dozvíme se sice o nevstřícném postoji československých lidovců, především Šrámkova křídla, k Němcům a jejich „sesterské“ straně, které asi spolupůsobilo při marginalizaci DCV, něco o německých katolických spolcích a jejich postupném přiklonu k nacionálnímu hnutí (zejm. exkurs na s. 140–153), další dimenze sociálního a kulturního života katolické části německé menšiny však autor vůbec nesleduje, až na okrajové výjimky ani její vztahy s českými souvěrci. Nepočítáme-li obecná, sice pravdivá avšak *ipso facto* málo sdělná tvrzení, že „Němečtí katolíci se v Československu ocitli ve velmi složitém postavení. Na jedné straně se museli vyrovnat s antikatelickým tlakem (...) Současně (...) se ocitli v postavení minority, a to ve státě, který vznikl proti jejich vůli a jehož občany se nechtěli stát“ (s. 27). Podobně zůstává mimo pozornost knihy vztah německých katolíků k protestantismu/české reformaci, ačkoli už díky K. Kaiserové víme, že jej kupř. P. Sladek tematizoval (*Konfesní myšlení českých Němců v 19. a počátkem 20. století*. Úvaly u Prahy 2003), samotná existence Německé evangelické církve a. v. – tato církev se na rozdíl od katolické navíc musela během první republiky vyrovnat s nacionálním rozdělením z roku 1918 –, a v neposlední řadě i protináboženských a proticírkevních postojů v českém i německém prostředí. To vše a mnohé

další dosud archivy nevydaly, nebo bylo nahlíženo naprosto nedostatečně či zkráceně, ačkoli jde o velká témata, zatímco dějiny jedné – i když významné – zaniklé politické strany po mém soudu vedle nich mají přeci jen marginální význam.

Navíc i když se Šebek v mezích úzkého tématu snažil o nestranný pohled, ani jeho sympatie nešly zcela skryt – na jedné straně sympatie ke katolicismu, „omlouvající“ některé chyby nebo zpětně viděno nesprávná rozhodnutí, na druhé straně genuinně český pohled, byť vedený snahou o pozitivní vnímání německé menšiny. Sotva si mohu dovolit v jednotlivostech polemizovat s autorem, který zabředl do obsáhlé faktografie, protože jistě neexistuje žádný hlubší znalec dané problematiky, nicméně ani jemu se všechna data nepodařilo uspořádat bez chyb. Sporné je už samo užívání adjektiva „sudetoněmecký“ pro české, moravské a slezské Němce (autor je vysvětluje v pozn. č. 1 a 822), zvláště hovořili se např. o jižní Moravě (s. 202). Sudetensland byla pouze jedna z německých provincií, jež byly vytvořeny ve snaze o odtržení od Československa/získání autonomie na počátku republiky, teprve později se v souvislosti s Henleinovým hnutím začalo zmíněné adjektivum užívat pro všechny české Němce, odkud jej pak – neméně propagandisticky, jen s opačným hodnotícím znaménkem – přejala poválečná historiografie. Jeho vhodnost je přitom sporná, zatímco například žádný Nový Bor ve sledovaném období nesporně neexistoval, ač o něm autor píše (s. 144). Jde až o poválečné (od 1955) označení Boru u České Lípy/Haida, které vypadá obzvláště komicky, snaží-li se Šebek ve většině případů důsledně uplatňovat obě jazykové varianty dobových názvů. Odpustil bych si podobné

hmidopišské poznámky, i když předmět té první není významuprostý, kdyby se jednalo o interpretativněji pojatou práci s širokým tematickým či analytickým rozletem – v případě veskrze popisné studie však podobné „úlety“ překvapují a obzvláště provokují. S tím souvisí ještě jedna skutečnost, u podobně pojatých prací nikoli výjimečná. Faktograficky bohaté, až přehuštené dějiny politické organizace lze jen obtížně podat barvitou formou, a přes veškerý dějinný patos se to nezdařilo ani Šebkovi. Bohužel, stránky jeho knihy jsou místy tak čtenářsky únavné – *sit venia verbo* nudné –, že nad nimi zjevně usínala i jazyková redaktorka, čímž ji unikla řada vychýlení z vazby, ať už jde o větné členy nebo jednotlivé části rozsáhlých souvětí. U jinak pěkně vypravené knihy, vybavené i jmenným rejstříkem (s. 325–330), je to škoda, i zde však platí, že někdy méně bývá více.

Téma politických formací svázaných s katolicismem by jistě zaujalo řadu čtenářů, bylo-li by zpracováno na pětinovém (nebo menším) rozsahu v rámci širěji pojaté monografie o německé religiozitě v českých zemích v období první republiky. Recenzovaná kniha je sice logicky ucelená a pokud jde o dějiny DCV zřejmě vyčerpávající, nenabízí však než příliš rozsáhle pojatý drobný dílek budoucí syntézy. Takto sotva najde víc než pár zanícených čtenářů, zatímco i jen jinak orientovaní političtí či církevní historici sledovaného období sice knihu projdou (a zahrnou do bibliografie vlastních děl), obávám se však, že bez valného nadšení. Šanci oslovit běžné čtenáře po mém soudu nemá, což je škoda již proto, že rozkrývá – jak již bylo řečeno – průnik dvou nepřilíš známých tematických oblastí.

Zdeněk R. Nešpor

Lutovský, M., Smejtek, L. a kol.: PRAVĚKÁ PRAHA, Praha, Libri, 2005

Referovaná kniha vzbuzuje značnou pozornost již na prvý pohled. Se svými 998 (!) stranami textu patří k nejobsáhlejším dílům, jaká kdy byla u nás na téma archeologie vytvořena. Rovněž doporučená cena 1800,- Kč je pozoruhodná. I po stránce organizační se jedná o dílo mimořádné. M. Lutovský (vynikající archeolog s úctyhodnou zkušeností z oboru literatury faktu a archeologické popularizace a zároveň dlouholetý úspěšný redaktor významného sborníku *Archeologie středních Čech*) spolu se svým generačním druhem a přítelem L. Smejtkem sestavili a až do kýženého cíle dovedli neobyčejně početný autorský kolektiv: V. Blažek (jazykovědec, Ústav jazykovědy FF MU v Brně), M. Bureš (archeolog, společnost Archaia), V. Cílek (geolog, Geologický ústav AV ČR v Praze), V. Čtverák (archeolog, Ústav archeologické památkové péče středních Čech), E. Droberjar (archeolog, Ústav archeologické památkové péče středních Čech), M. Ernée (archeolog, Archeologický ústav AV ČR v Praze), J. Hlaváč (geolog a paleontolog, Geologický ústav AV ČR v Praze), E. Kadlecová (paleontolog, Geologický ústav AV ČR v Praze), M. Kostka (archeolog, Muzeum hl. m. Prahy), M. Lutovský (archeolog, Ústav archeologické památkové péče středních Čech), J. Militký (numizmatik, původně Národní muzeum, dnes „na volné noze“), P. Pokorný (archeobotanik, Archeologický ústav AV ČR v Praze), K. Sklenář (archeolog, původně Národní muzeum, dnes „na volné noze“), M. Slabina (archeolog, Národní muzeum), L. Smejtek (archeolog, Ústav

archeologické památkové péče středních Čech), M. Šmolíková (archeolog, Muzeum hl. m. Prahy), J. Turek (archeolog, Ústav archeologické památkové péče středních Čech) a J. Waldhauser (archeolog, Muzeum Mladoboleslavská).

Každý, kdo se jen trochu orientuje v archeologické produkci posledních let, si však nejspíš položí otázku po smyslu této knihy. Vždyť před pouhými deseti lety vyšla vynikající syntéza archeologického výzkumu pravěku a raného středověku v Praze (Fridrichová – Fridrich – Havel – Kovářik 1995). Je velmi nepravděpodobné, že podnětem k vytvoření tak obsáhlého díla, jakým Pravěká Praha je, byla jen prostá snaha publikovat nové nálezy.

Početností i zastoupením různých vědních oborů je autorský tým Pravěké Prahy plně srovnatelný s autorskými kolektivy významných archeologických syntéz Čech posledních desetiletí (srv. např. Neustupný a kol. 1960; Pleiner a kol. 1978) a početností daleko předčí kolektiv autorů předchozí Prahy v pravěku. Na rozdíl od starších syntéz z dílny oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea, Archeologického ústavu AV ČR v Praze nebo archeologického oddělení Muzea hl. m. Prahy je v případě autorského kolektivu Pravěké Prahy evidentní, že důvodem spolupráce nebyla institucionální spojitost. V případě úzce lokální práce je nadto více než zarážející, že v osmnáctičlenném autorském kolektivu jsou zastoupeni pouze dva badatelé z územně příslušného archeologického pracoviště (Muzea hl. m. Prahy). Tím spíše, že archeologické oddělení Muzea hl. m. Prahy se může pyšnit desítky let trvajícím tradicí jednoho z nejvýznamnějších archeologických v České, resp. Československé republice.

Odpověď, na otázku proč Pravěká Praha vznikla, je podle mého názoru ukrytá ve složení autorského kolektivu. Jádrem týmu je početná skupina archeologů, kteří jsou sice zaměstnáni v různých institucích, spojení jsou však jinými vazbami. Jednak u převážné většiny vazbami generačními (většinou střední věk, kolem čtyřiceti let), často svazky úzkého dlouholetého přátelství, v jistém smyslu i spojitostí lokální (všichni bydlí v Praze), ale hlavně společnými badatelskými ambicemi. Nelze přehlédnout, že s výjimkou K. Sklenáře a M. Slabiny se všichni zúčastnění archeologové nacházejí sice na vrcholu svých sil, žádný z nich však dosud neměl příležitost dosáhnout na nejvyšší metu – účast na tvorbě archeologické syntézy Čech. Nelze přehlédnout, že všichni hlavní protagonisté autorského týmu: Lutovský, Smejtek, Sklenář, Turek, Slabina, Čtverák, Waldhauser, Droberjar, využili publikaci věnovanou formálně Praze, k napsání pokusu své vlastní archeologické syntézy pravěkého a časně historického vývoje Čech.

Přes veškerou snahu však Pravěká Praha koncepčně ani ideově nepřesahuje ani žádnou z dosavadních syntéz českého pravěku a – co je ještě důležitější – ani předcházející poslední syntézu pražského pravěku sestavenou autorským kolektivem pod vedením M. Fridrichové. Ve smyslu struktury je Pravěká Praha z roku 2005 pouze extrémně rozšířeným vydáním Prahy v pravěku z roku 1995. Nic na tom nemění ani přidání několika v podstatě okrajových kapitol (např. Praha jazyková, s. 946–973 nebo poněkud bizarní Archeologie v názvech pražských ulic, s. 997–998). Co tedy odlišuje Pravěkou Prahu od starší Prahy v pravěku? Jinými slovy, za co zaplatí zájemce o Pravěkou Prahu přib-

ližně o 1500,- Kč více, než čtenář, který si před deseti lety koupil útlou brožovanou knížku Praha v pravěku?

Především za rozšíření textové složky. Zvětšení objemu je jistě oprávněné v kapitole Praha archeologická – Historie archeologického výzkumu Prahy (s. 17–73), v níž K. Sklenář s erudicí sobě vlastní nesmírně důkladně popsal vývoj archeologického výzkumu na území Prahy od 19. století dodnes. Ovšem ani v případě této kapitoly se nemůžeme občas ubránit pocitu, že některé partie jsme už v jiných Sklenářových knihách z oboru dějin archeologie četli. Např. podkapitoly Pražské cihelny a jeskyně: začátek výzkumu paleolitu (s. 29n) a Paleolit, nevídaný příbuzný „keramického“ pravěku (s. 48n) nápadně připomínají kapitolu O nožících z křesavého kamene ze Sklenářovy knihy Archeologie a pohanský věk (Sklenář 2000, 199n).

Podstatně problematičtější je následující Praha přírodní, editovaná geologem a známým publicistou V. Cílkem (s. 74–112). Ve srovnání s obdobnou kapitolou, kterou ve starší Praze v pravěku napsal J. Fridrich, sice nacházíme mnohonásobně více faktů (Cílek na počátku považuje za nutné charakterizovat dokonce celý evropský prostor!; podkapitola Fauna, s. 104 obsahuje množství velmi obecných poznatků, které lze vztáhnout na pravěk minimálně celých Čech apod.), o vývoji vztahu člověka a přírodního prostředí v Pražské kotlině se však dozvídáme podstatně méně.

Jednoznačným přínosem následujících kapitol popisujících v chronologickém pořadí vývoj člověka, jeho kultury a společnosti na území Prahy od paleolitu až po raný středověk jsou nepochybně podrobné katalogy nalezišť na konci každé kapitoly. Velmi sporné, resp. často zcela zbyteč-

né (zvláště v případě kapitol o pravěkých obdobích), jsou naopak obsáhlé úvody aspirující na text do Pravěkých dějin Čech nebo dokonce Pravěkých dějin (střední) Evropy. Zde již není pochyb, že čteme informace a myšlenky již mnohokrát na jiných (patřícnějších) místech napsané. Charakteristickými příklady jsou zvláště kapitoly Paleolit a mezolit (s. 113n, autor K. Sklenář); Neolit (s. 157n, J. Turek), Bronzový věk (s. 349n, L. Smejtek); Starší doba železná (s. 591n, V. Čtverák).

Ještě více než text, usvědčují autory z aspirací daleko přesahujících oblast Prahy, ilustrace. Snad ve snaze zvýšit atraktivitu díla, zanesli autoři (editoři?) chronologické kapitoly mimořádně velkým množstvím obrazového materiálu doslova z celé Evropy. Zvláště patrné je to v případě kapitol o neolitu (zde dokonce ilustrace z Afriky a Asie!) a době bronzové. Většího množství ilustrací nesouvisějících s územím Prahy zůstala ušetřena jen kapitola o raném středověku. Nadbytečné ilustrace představují v naprosté většině kresebné rekonstrukce nalezišť, nálezů, nálezových situací a „žánrové obrázky ze života v pravěku“. Téměř ve všech případech se jedná o ilustrace publikované (bez ohledu na autorská práva nebo s mlčenlivým souhlasem původních autorů) již řadu let opakovaně v mnoha monografiích. Po X-té recyklaci je informační hodnota těchto ilustrací již zcela vypotřebována a lze je charakterizovat v podstatě již jen jako samoúčelné a plevelné vycpávky.

I u ostatních („pražských“) ilustrací nelze přehlédnout, že autoři pracovali s mimořádně heterogenním souborem. Jako zdroj ilustrací jsou oficiálně uvedeny „archivy autorů a citovaná literatura“. Není výjimkou, spatříme-li na jedné

dvoustranně ilustrace 5–6 různých druhů a kvalit (namátkou dvoustrany 394–395; 448–449; 466–467; 472–473; 474–475). Typickým příkladem je již samotný titulní obrázek na přebalu – rozpaky budící koláž složená z neolitické nádoby, hrobu ze starší doby železné a panoramatického pohledu na Prahu s dominantou Hradčan. V naprosté většině případů však autoři pracovali již s existujícími a přinejmenším v odborné literatuře publikovanými ilustracemi. Je otázka, zda vůbec nějaké ilustrace (vyjma nepříliš zdařilých map) vznikly speciálně pro tuto knihu. Zcela přitom ponechávám stranou nevyrovnanou kvalitu ilustrací a nezřídka jejich značně nekvalitní technické zpracování (namátkou s. 112; 592; 597; 598; 607).

Objemná Praha pravěká nepochybně uspokojila především ambice autorského kolektivu. Její přínos pro ostatní badatelskou obec, o laických zájemcích o archeologii nemluvě, prověří teprve budoucnost. Obávám se však, že útlá, brožovaná Praha v pravěku z roku 1995, zůstane ještě dlouho nedostupným vzorem úzce lokálních archeologických přehledů.

Václav Matoušek

Literatura:

- Fridrichová M., Fridrich J., Havel J., Kovářík J., 1995, Praha v pravěku. Praha, Muzeum hl. m. Prahy.
 Neustupný, J. a kol. 1960: Pravěk Československa. Praha: Orbis.
 Pleiner, R. a kol. 1978: Pravěké dějiny Čech. Praha: Academia.
 Sklenář, K. 2000: Archeologie a pohanský věk. Praha: Academia.

**Robert A. Georges,
 Michael Owen Jones:
 FOLKLORISTICS.
 AN INTRODUCTION,
 Indiana University Press,
 Bloomington 1995**

Významnou součást jakéhokoliv vědního oboru tvoří i úvod a přehledové učebnice disciplíny. Tyto texty, často z nejrůznějších příčin a nejrůznějším způsobem opomíjené, přitom plní nejen svoji fundamentální roli zasvěceného uvedení do základů oboru, ale zároveň specifickým způsobem fixují dobovou či lokální konceptualizaci dané disciplíny. Takovýto počín z oblasti folkloristiky představuje i jedna z posledních anglicky psaných přehledových prací oboru dvojice autorů z University of California v Los Angeles, vydaná jedním z nejvýznamnějších center severoamerického folkloristického bádání, Indiana University v Bloomingtonu.

Práce prezentuje jednu z možných aktuálních konceptualizací americké folkloristiky, zaměřenou zřetelně interkulturně a interdisciplinárně, stojící jako svébytná mezinárodní disciplína vedle antropologie, kulturních studií, literární vědy, historie a psychologie; disciplíny, stojící na škále vědních oborů mezi humanities a social sciences sice poněkud blíže k prvnímu z těchto pólů, ale zároveň disciplíny, která mimochodem jako první z těchto oborů – již na přelomu 18. a 19. století – začala s organizovanými terénními sběry materiálu (s. 15).

Text, primárně určený posluchačům úvodních folkloristických kursů, nezapře relativně odlišné chápání oboru – a to jak ve srovnání s evropským pojetím disciplíny,

ny, tak i s předchozími vlivnými učebnicemi severoamerické folkloristiky z pera Richarda D. Dorsona (Folklore and Folklife. An Introduction. Chicago 1972) či Jana H. Brunvanda (The Study of American Folklore. An Introduction. New York 1965). Nejvýraznějším rozdílem proti pojetí evropskému je bezesporu chápání vybraných fenoménů materiální kultury jako předmětu folkloristického studia. Inkorporaci tradovaných technik konstrukce fenoménů materiální kultury do výzkumného pole disciplíny lze vysvětlit specifíčkostí vývoje americké folkloristiky, kde se střetlo několik vlivů – mimo jiné absence zájmu dobové antropologie o kultury neindiánského obyvatelstva Spojených států stejně jako daleko pozdější vliv původně skandinávského „hnutí“ folklife studies. Vybrané jevy materiální kultury – zařazené vzhledem k jejich primární tradicionalitě předávané orální transmisí – stojí sice v celku textu leckdy poněkud v pozadí, přesto je ale takto chápanou americkou folkloristiku možno označovat nejen za paralelu evropské disciplíny, ale – slovy Rolfa W. Brednicha – i za „sesterskou vědu (evropské etnografie“ („Schwesterwissenschaft der Volkskunde“). Co se druhé výše naznačené paralely týče, oproti první z předchozích vlivných severoamerických učebnic (do které mimochodem přispěl i jeden z autorů recenzované publikace kapitolou o herních žánrech) lze – kromě většího důrazu na didaktičnost podání – vysledovat zřetelnou diferenciaci, způsobenou mimo jiné vývojem disciplíny v posledních desetiletích. Zatímco Dorsonův text ve formě jednotlivých kapitol seznamoval s povahou a dějinami studia jednotlivých folkloristických žánrů (dle výše zmíněného amerického modelu včetně vybraných jevů materiální

kultury), lze u novější práce vysledovat jistý odklon od primárně žánrově–klasifikační konceptualizace folkloristického studia. „Tradiční“ žánry v čele se zatím nejdůkladněji prozkoumanou pohádkou a v anglosaském světě obšírně zkoumanými baladami jsou zde sice – v co nejširším možném kontextu – prezentovány, celková struktura textu však nezapře zřetelnou snahu o celistvé uchopení předmětu folkloristického studia. Folklor je proto již v úvodu práce definován (počín ne zcela běžný, a to i v textech tohoto druhu) jako „...expressive forms, processes and behaviors 1) that we customarily learn, teach and utilize or display during face-to-face interactions, and 2) that we judge to be traditional a) because they are based on known precedents or models, and b) because they serve as evidence of continuities and consistencies through time and space in human knowledge, thought, belief, and feeling...“ (s. 1). Základní charakteristikou folkloru zůstává tradicionalita, umožňující jeho diachronní a klasifikační studium (s. 313) a variabilita umožňující jeho významplnou adaptaci na konkrétní kulturní či sociální prostředí (lokalizace, transformace, s. 314). Povahu folkloru vzhledem k celku dané kultury je možno interpretovat jako jeden z nástrojů enkulturace, ale i jako odraz sociálních norem dané kultury, výraz sociální identity, atd. (s. 314).

Text je přehledně a inovativně zároveň rozdělen do čtyř částí věnovaných navzájem se prostupujícím „perspektivám“ možné konceptualizace folkloru – Folklore as Historical Artifact (se subkapitolami Folkloristic as a Historical Science a Survival, Continuity, Revival, and Historical Source), Folklore as Describable and Transmissible Entity (subkapitoly Folklo-